

Nederlands en Afrikaans is twee verwante tale. Vanweë die taalverwantskap en die historiese bande was daar nou kontakte tussen die Nederlandse taalgebied en die Afrikaanse. En daar is nog steeds. Afrikaanse skrywers soos Breyten Breytenbach, Elisabeth Eybers, André Brink en deesdae veral Marlene van Niekerk en Antjie Krog is prominent aanwesig in Nederland. Nederlandse skrywers, behalwe vir Tom Lanoye, is dit in 'n baie minder mate in Suid-Afrika. Daarteenoor staan 'n baie groter akademiese belangstelling vir die Nederlandse literatuur in Suid-Afrika en 'n beperkte aandag vir die Afrikaanse in die Nederlandse taalgebied. Die baie beperkte deelname van Nederlandse en Vlaamse academici aan hierdie opstelbundel gee dit onmiskenbaar aan. Die verwantskap tussen die Afrikaanse en Nederlandse taalgebied het nie gelei tot 'n intensiewe literêre interaksie en wedersydse beïnvloeding nie, nie eers in die werk van Karel Schoeman wat tog die mees Nederlands georiënteerde Afrikaanse skrywer is. Die geskiedenis en die kulturele ontwikkeling van Suid-Afrika en Nederland in die twintigste eeu is heeltemal verskillend. Die Nederlandse en die Afrikaanse literatuur in die twintigste eeu bestaan binne wesenlik verskillende politieke, historiese en kulturele biotope. Juis om hierdie rede is dit so verrykend om kennis te maak met die "ander" literatuur. *Over grenzen/Oor grense* probeer doen wat eintlik nie gedoen kan word nie.

Luc Renders
Universiteit Hasselt, België

Lang reis na Ithaka.

Dolf van Niekerk. Pretoria: Protea Boekhuis. ISBN 978-1-86919-293-8.

Die oeuvre van Dolf van Niekerk beslaan 'n wye reis deur verskillende genres. Sy debuteer, *Gannavlei* in 1958 het as tema Dawid as buitestaander-reisiger. Laasgenoemde is 'n deurlopende tema in dié veelsydige skrywer se kreatiewe oeuvre. In sy tagtigste lewensjaar verskyn *Lang reis na Ithaka*, sy vierde digbundel. Die reismetafoer en die spreker se soeke na "tuistelose / ruimtes van die gees" (64) word in drie samehangende afdelings verwoord.

Die bundel word opgedra "(a)an die geliefde wat ver bly" en vorm die matriks vir die soeke na die aangesprokene wat deur verskillende landskappe onderneem word. Dit is veral die landskap van die Noord-Kaap wat deurreis word, maar ook die landskapspre van tyd (16):

Maar ek blaai my vas
in vesels van die tyd –
die twyfel
of jy in hierdie dorre land
'n koker vir
my hart sal bly.

Die bundeltitel verwys ook na Odusseus, held uit die Griekse mitologie se reis terug na "verre" Ithaka en sy vrou Penelope. Dit is dus ook 'n terugreis in die mitologiese milieu en landskap wat die derde afdeling van die bundel beslaan. Die bundeltitel eggo ook in dié afdeling en vorm so 'n ikoniese reis deur die bundel vanaf "Pellafolio" en "Historia" op soek na die geliefde, maar ook na die woord om die liefdesverklaring te maak soos verwoord word in die gedig "Boerneef het 'n woord laat val" (17):

ek (soek) 'n woord
dat ek
vir jou kan sê
hoe diep my liefde vir jou lê.

In afdeling een, "Pellafolio", staan die spreker se versugting om die regte woord(e) te kry om die geliefde aan te spreek, sentraal (23):
hoe sal ek my woorde skik
dat niks beskeie of brutaal
tussen die lyne lê;
my woorde stroop
dat elke woord in naakte taal
eenvoudig sê
ek het jou lief

Hierdie gedig verwoord belangrike elemente in Van Niekerk se bundel, naamlik eenvoud, gestrooptheid en beskeidenheid. Die gedigte se "naakte taal" (23) word deur die gebrek aan titels asook eenvoud in vorm ondersteun sodat die spreker se soeke nie in komplekse rym en ritme verstrengel raak nie.

Die reismotief suggereer ook die spreker se "tuiste vir verlange / die kringloop van seisoene" (19) wat die dood is, want vra hy hoopvol (18):

Moet ek liefde vir die rus verruil,
dit soos 'n tent oor my laaste dae span
en hoop dat die geliefde
net voor die laaste nag
na my sal kom?

Die samespel tussen landskap en tyd word deur die gedig "Mahler is ons reisgesel" (19) as "lied van die aarde", maar ook "lied van verlies" verwoord. Hierdie element van melancholie word ook in die tweede gedeelte van die bundel, "Historia" verwoord as die "dood wat digby lewe lê". Die verhaal van lewe en dood kry dus gestalte in die verwoording van die "drif tot soek en tas" (28), maar wat in spanning verkeer met die stilte en sterflikheid van groei in die "najaarstuin" (48) en "laatwintertuin" (50). Die spreker se versugting "om die vaart van die oomblik te vertraag / terselfdertyd die geskiedenis / van nader in gevangeskap te sien" (34) word getroef deur die dringendheid van verlies se gang (35). Dieselfde dringende poging om te bestendig

deur onthou, word in die volgende vers verwoord:

ek wentel dae en jare terug
en skommel die tyd
en tas na 'n fokuspunt waar liggame kon bind;
maar niks wil pas,
die dag bly onvoltooid en rou
en tog het ek nog nooit
'n leë nag só graag onthou

Met die laaste afdeling van die bundel word afgewyk van die kort gedig en is die reisrelaas in eposstrant geskryf. Die spreker het gaandeweg deur die reismerkers van ruimte en tyd in die vorige twee afdelings gevorder om uiteindelik die stilte te verkry as bestemming (63):

Om stil te wees
in die suising van lewe en sterwe,
om stil te wees
voor die gode wat arbitrêr
die lewensdrade span;
om sonder vrees
vir stilte stil te wees.

Ithaka word dus vir die spreker metafoor van "tuistelose / ruimtes van die gees" (64). 'n Ruimte wat nie met die grenslyne van begrip afgetas kan word nie, maar bewoon kan word deur die berusting in sterwe en verlies. *Lang reis na Ithaka* is 'n bundel wat my saam met die spreker die reisdomeine van die gees kon laat verken. 'n Verkenningstog wat die leser sal bybly in die gestrooptheid wat verdriet en verlies (62) meegebring het.

Marthinus Beukes
Universiteit van Johannesburg,
Johannesburg